

Consfătuirea pe probleme metodologice ale activității arhivistice. Pitești, 6 decembrie 1983

Perfecționarea activității arhivistice, devenită o constantă în cadrul preocupărilor Direcției Generale a Arhivelor Statului, a înregistrat remarcabile succese în ultimii 15 ani datorită atât unei abordări complexe și variate a tuturor problemelor sale, cât și lărgirii cadrului de dezbateră a acestora.

Consfătuirile, mesele rotunde, simpoziunile dedicate aspectelor majore ale muncii de arhivă, au devenit o adevărată metodă de lucru care a determinat mutații profunde în acest domeniu de activitate.

Înscrind-se în seria acestor manifestări, consfătuirea de la Pitești, organizată din inițiativa Arhivelor Statului în colaborare cu Arhivele Ministerului Apărării Naționale, a oferit prilejul identificării unor noi modalități de sporire a eficienței activității arhivistice, al intensificării valorificării științifice a izvoarelor documentare, al lărgirii colaborării dintre cele două instituții.

Lucrările consfătuirii desfășurate în sala de festivități a Casei Armatei din Pitești, au fost deschise de Ionel Gal, directorul general al Arhivelor Statului, care, într-o succintă dar densă alocuțiune, a prezentat câteva probleme de actualitate ale arhivisticii contemporane.

Dezvoltarea fără precedent a mijloacelor tehnice, explozia informațională, care a avut loc în ultimele decenii în toate domeniile de activitate, au dus la așa-numita „explozie a arhivelor”. De aceea, în toate țările răspunsul la întrebarea „ce și cât păstrăm din aceste arhive” este esențial. Trecind în revistă câteva date statistice privitoare la rezultatele obținute de diferite state în acest domeniu, vorbitorul a arătat că România produce anual 500 km arhivă, din care aproximativ 10% sînt documente cu caracter permanent.

Determinarea valorii documentelor are două implicații: o implicație politică vizînd răspunderea pe care o au organizațiile socialiste în acest domeniu și o implicație economică legată de faptul că, în ciuda tuturor efortu-

rilor, nu se poate realiza un echilibru între spațiul de depozitare și cantitatea de arhivă creată. De aceea mărirea randamentului în introducerea maculaturii în circuitul economic este de maximă importanță.

În ultimii 15 ani, baza documentară a țării noastre s-a dublat ceea ce, pe de o parte, a determinat o amplificare a funcției de îndrumare și control a Arhivelor Statului, a celei de valorificare, iar pe de altă parte a dus la modernizarea bazei materiale, la perfecționarea cadrelor, la lărgirea sistemului de relații internaționale.

Dintre obiectivele prioritare ale Arhivelor Statului au fost amintite: perfecționarea cadrului juridic și organizatoric, a activității de îndrumare și control a muncii de arhivă desfășurate de organizațiile socialiste, preluarea arhivei contemporane; valorificarea maximă a izvoarelor documentare; folosirea cuceririlor științei și tehnicii în arhivistică (computerizarea, introducerea celor mai moderne metode de reprografie etc.); perfecționarea profesională a arhiviștilor în cadrul Centrului de perfecționare — continuatorul prestigioasei Școli românești de arhivistică; sporirea bazei materiale care, prin grija conducerii de partid și de stat, a tovarășului Nicolae Ceaușescu personal, a cunoscut importante realizări dintre care trebuie amintite în primul rînd cele 20 de noi sedii ale filialelor județene ale Arhivelor Statului.

Comunicarea susținută în continuare de Maria Dogaru, „Conceptul de depozit intermediar în activitatea și practica arhivistică”, a adus în centrul atenției necesitatea înființării și în țara noastră a unor astfel de instituții al căror rol este acela de a descongestiona localurile arhivelor organizațiilor socialiste și de a asigura efectuarea în bune condițiuni a selecționării. Bazîndu-și demonstrația pe experiența pozitivă dobîndită de alte țări în acest domeniu, autoarea a scos în evidență faptul că în viitorul apropiat depozitele intermediare vor deveni una din verigile de bază ale institu-

țiilor de profil. Ele vor asigura păstrarea tuturor valorilor spirituale specifice arhivelor și vor facilita introducerea rapidă în circuitul științific a informațiilor cuprinse în arhivele contemporane.

Abordând câteva „Aspecte teoretice și practice privind activitatea de ordonare, selecționare, evidență și gestionare a documentelor din depozitele proprii”, Alecsenia Andone a trecut în revistă: modul de constituire a documentelor deținute de Direcția Generală a Arhivelor Statului; principalele operațiuni pe care le implică efectuarea corectă a ordonării, selecționării și inventarierii documentelor; sisteme de ordonare a fondurilor și colecțiilor; sisteme de inventariere, structura fișei de inventar și a inventarului (ca instrument de evidență și de informare științifică); criteriile de selecționare a documentelor; gestionarea documentelor.

În cuvântul său, Teodor Mavrodin a prezentat activitatea desfășurată de Filiala Arhivelor Statului din județul Argeș în domeniul ordonării, selecționării, evidenței și gestionării arhivelor contemporane. În urma unei asidue munci de îndrumare și control desfășurate de arhivistii filialei, prevederile Decretului 472/1971 privind Fondul Arhivistic Național al R. S. România sînt tot mai corect aplicate de organizațiile socialiste: diversele compartimente își desfășoară activitatea arhivistică pe baza nomenclatoarelor, iar efectuarea la timp a selecționării permite introducerea rapidă a maculaturii în circuitul economic. Instruirile periodice ale comisiilor de selecționare, sprijinul competent și prompt pe care îl acordă arhivistii filialei responsabililor de arhivă de la organizații au dus la obținerea unor rezultate bune în munca de arhivă.

De o frumoasă apreciere s-au bucurat cele cinci comunicări consacrate microfilmării: „Constituirea fondului de asigurare prin microfilmarea documentelor, norme și criteriile de selecționare a documentelor în vederea microfilmării” (Ortansa Gorgan); „Microfilmarea selectivă” (col. Ion Tudor); „Tehnici și mijloace utilizate în procesul de microfilmare” (Grația Bobulescu); „Orientări, tendințe, preocupări în activitatea de microfilmare” (col. Aurelian Miriță); „Păstrarea și conservarea microfilmelor” (Natalia Drăghici). Din bogăția de informații oferite de referenți am reținut:

— preocupările Arhivelor Statului legate de constituirea fondului de asigurare pe microfilm, criteriile de sta-

bilire a fondurilor și colecțiilor ce urmează a fi microfilmate, avantaje și dezavantaje ale microfilmării exhaustive — practică în prezent de Direcția Generală a Arhivelor Statului pentru documentele din urgența I-a și a II-a, proiectul unui studiu vizind aplicarea în viitor a microfilmării selective, mai ales a arhivei contemporane (Ortansa Gorgan);

— prezentarea tipurilor de microfilme și pelicule folosite atît în laboratoarele Direcției Generale a Arhivelor Statului, cît și în alte țări; tehnologii de microfilmare a documentelor și de prelucrare a microfilmelor (Grația Bobulescu);

— modul de constituire a fondului de asigurare pentru arhiva militară a M.A.N. În cadrul acestei arhive se practică microfilmarea reselectivă și anume: documentele alese pentru microfilmare de comisiile de selecționare ale diferiților deținători se aduc la biroul de selecționare-documentare al Arhivelor militare unde, după o riguroasă cercetare a inventarelor și a fiecărui dosar în parte, se stabilesc valorile cele mai importante care urmează să fie conservate pe microfilm. După aceea, se alcătuește fișa selectivă a dosarului care cuprinde: numărul dosarului, anii extremi, numărul de file ale dosarului, numărul de inventar al fondului, poziția din inventar a dosarului. Apoi, se trece la microfilmarea propriu-zisă a fișei selective, a copertei dosarului și a filelor selectate (col. Ion Tudor);

— existența a trei etape în activitatea desfășurată pe plan internațional: a. microfilmarea documentației tehnice militare; b. microfilmarea documentației auxiliare militare; c. microfilmarea documentației militare de conducere a trupelor (col. Aurelian Miriță);

— tehnologii de lucru în realizarea microfilmelor și modalități de conservare a peliculei utilizate în laboratoarele DGAS (Natalia Drăghici).

Comunicarea prezentată de Corneliu Lungu: „Sistemul de evidență, înmagazinare și regăsire automată a informațiilor arhivistice” a subliniat importanța sistemului informațional bazat pe prelucrarea automată a datelor, inițiat de Arhivele Statului cu scopul de a spori eficiența întregii activități arhivistice, de a satisface necesitățile de informare a cercetării științifice la nivel național, precum și de a sprijini factorii de conducere din sistemul

Arhivelor Statului în fundamentarea, stabilirea și prognozarea deciziilor. Trezind în revistă principalele etape de prelucrare a informațiilor în cadrul Sistemului Automat de Regăsire a Informațiilor din Arhivele Statului (SARIAS), precum și rezultatele obținute în acest domeniu, vorbitorul a arătat că informatizarea, concepută ca acțiune de modernizare a activităților arhivistice a atins în momentul de față o asemenea dezvoltare încât se poate vorbi deja de o experiență acumulată pe acest tărîm.

Activitatea de valorificare a documentelor de arhivă în scopuri științifice, instructive, cultural-educative și de propagandă desfășurată de Direcția Generală a Arhivelor Statului a fost prezentată de Maria Soveja. Au fost înfățișate pe rînd: impresionanta activitate editorială concretizată în ediții de documente, monografii istorice, instrumente de informare științifică, expozițiile, simpoziioanele și sesiunile de comunicări dedicate marilor momente ale istoriei patriei, expunerile și conferințele susținute la Muzeul Arhivelor sau la școli și instituții, emisiunile la radio și televiziune, realizarea de filme documentare de scurt metraj etc.

Concretizată prin vizitarea depozitului de arhivă a Ministerului Apărării Naționale — de altfel fericit prilej pentru un fructuos schimb de opinii — comunicarea Mihaelei Pralea „Aspecte privind depozitarea și păstrarea arhivei militare“ a pus în lumină pe de o parte elementele care au determinat în anul 1973 mutarea acestui depozit la Pitești, iar pe de altă parte măsurile luate pentru crearea unor condiții optime de conservare și prelucrare a arhivei (personal calificat, clădiri corespunzătoare, încălzite, prevăzute cu ferestre duble de sticlă antisolară și termoabsorbantă, cu instrumente adecvate pentru controlul microclimatului, metode de pază contra incendiilor, măsuri privind dezinfectarea și desprăfuirea documentelor, deratizarea etc.).

Pornind de la ideea că arhivele militare moderne sînt legate de dezvoltarea societății românești, intervenția opt. Gheorghe Nicolescu („Arhiva și arhivistica militară. Scurt istoric“) urmărită cu deosebită atenție de audito-

riu a derulat principalele stape parcurse de aceste arhive, începînd cu data de 15 septembrie 1860 cînd cancelaria Ministerului de Război a fost mutată de la Iași la București și pînă în prezent.

De un interes aparte s-a bucurat comunicarea susținută de Emil Postelnicu, „Analiză și sinteză în prelucrarea arhivistică“, care a demonstrat convingător că și în arhivistică mutarea practicii în teorie, prin mijlocirea unor concepte aplicabile în cele mai variate domenii (filosofie, logică, matematică, biologie, chimie etc.) este posibilă. Făcînd referire la prelucrarea arhivelor militare vechi, autorul distinge următoarele etape: 1. analiza sistemică primară (prin care se scot în evidență pentru factorul de decizie alegerile preferențiale și care se concretizează în planul metodic de lucru); 2. analiza cantitativă secundară (care vizează latura planificării și se concretizează în planul de muncă); 3. sinteza istorică (concepută ca instrument de investigație imediată); 4. analiza și sinteza de conținut; 6. analiza contextuală; 7. analiza axiologică (operațiune finală prin care se face delimitarea cantitativă și valorică, se elimină informațiile lipsite de interes, se efectuează evidența documentelor, se crează posibilitatea cercetării științifice și se facilitează accesul la arhiva militară veche).

În încheierea dezbaterii, directorul general al Arhivelor Statului, Ionel Gal, a luat din nou cuvîntul exprimîndu-și satisfacția pentru reușita întîlnirii care s-a constituit într-un util și fructuos schimb de experiență, într-un prilej de analiză și de stabilire a noilor direcții de acțiune în scopul perfecționării activității arhivistice desfășurate de cele două instituții.

Mulțumind Ministerului Apărării Naționale, conducerii Arhivelor militare pentru realizările deosebite obținute în acest domeniu și pentru frumoasa organizare a consfătuirii, vorbitorul a propus realizarea anuală a unor asemenea întîlniri de lucru, precum și extinderea colaborării celor două instituții și în alte domenii (publicității, perfecționarea cadrelor).

ANA-CRISTINA HALICHIAS

Simpozionul „65 de ani de la Marea Unire din 1 Decembrie 1918“

În ziua de 19 noiembrie 1983 a avut loc la Direcția Generală a Arhivelor Statului un simpozion consacrat aniversării a 65 de ani de la Marea Unire din 1 Decembrie 1918.

Manifestarea a fost deschisă de Alecsenia Andone șef al Serviciului Acte Administrative, Culturale și Feudale, care a relevat însemnătatea momentului de acum 65 de ani când, la Alba Iulia, pe Cîmpia lui Horea, s-a împlinit năzuința de veacuri a poporului român, Unirea Transilvaniei cu Tara mamă.

Simpozionul a început cu susținerea comunicării *Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia — 1 Decembrie 1918*, în care autoarele, Silvia Vătafu-Găitan și Rodica Mușetoiu, au subliniat momentul constituirii Consiliului Național Român Central ca unic for care reprezenta voința poporului român, a consiliilor și gărzilor naționale locale, precum și activitatea acestor organisme politice pentru pregătirea Marii Adunări de la Alba-Iulia.

În continuare au fost prezentate date noi cu privire la desfășurarea și adoptarea istoricej „Declarații de la Alba-Iulia“, care proclama solemn unirea Transilvaniei și Banatului cu România „pentru toate veacurile“.

În comunicarea *Evenimentele anului 1918, premergătoare înfăptuirii marelui ideal românesc al Unirii Transilvaniei cu Țara*, Tiberiu Potărcă a trecut în revistă acțiunile întreprinse de românii aflați în Franța, S.U.A., Italia și Ungaria pentru realizarea unirii tuturor provinciilor românești. Autorul, întemeindu-și comunicarea pe noi izvoare arhivistice, a reliefat totodată aspecte din activitatea socialiștilor români din Transilvania și Bucovina pentru unitatea națională și o serie de mari acțiuni ale muncitorimii pentru autodeterminare și unire.

Comunicarea *Mărturia documentare privind lupta poporului nostru pentru formarea statului național unitar român în fondul Societatea Mărăști*, prezentată de Viorica Hostiuc, a adus noi date despre eforturile depuse în iarna anului 1917 pentru refacerea armatei române în vederea izgonirii coteropitorilor de pe pământul patriei, precum și despre biruința strălucitoare obținută de armata a II-a română la Mărăști.

De asemenea, au fost relevate jertfele date de trupele române în acest loc și strădaniile depuse ulterior de luptătorii supraviețuitori de a reconstrui satul Mărăști distrus aproape complet și de a înălța pe locul luptelor singeroase un monument al Victoriei și un Mausoleu pentru eroii căzuți.

În continuare, Radu Ionescu a prezentat comunicarea *Starea de spirit a populației din Transilvania* în care au fost relevate demonstrațiile, mișcările de masă din decembrie 1917 și grevele generale din ianuarie și iunie 1918 — momentele cele mai însemnate ale avântului revoluționar general din toate provinciile locuite de români în cadrul monarhiei Austro-Ungare, care au exprimat elocvent dorința de unire în cadrul unui stat național român organizat pe baze democratice.

În comunicările *Aspecte din activitatea de susținere a luptei pentru formarea statului național unitar român, desfășurată de societățile patriotice din București între 1914—1918*, autoare Maria Marin și Mihaela Despa și *Documente privind contribuția orașului București, la înfăptuirea statului unitar național român între 1916—1918*, autoare Octavia Nichifor și Adriana Mihai, au fost prezentate pe bază de documente acțiunile inițiate de societățile cultural-patriotice românești din capitală în favoarea Unirii, personalitățile marcante ce-și desfășurau activitatea în rîndul acestora, printre care Nicolae Iorga, Constantin Mille, A. D. Xenopol, Ioan Cantacuzino, Simion Mîndrescu, Vasile Pârvan, Dimitrie Onciul, Nicolae Titulescu și alții.

Autoarele au relevat rezistența depusă de o serie de societăți și personalități din București față de ocupații germani, față de proiectele acestora de a subordona învățămîntul românesc intereselor lor, făcînd să răsune îndemnul patriotic ale intelectualității române de luptă împotriva coteropitorilor.

Emilia Poștăriță, în comunicarea *Ecoul luptei pentru Unire reflectat în documente externe*, a marcat bogăția de documente provenite din arhivele și bibliotecile din Anglia, Austria, Belgia, Franța, Italia, Iugoslavia, Polonia, S.U.A., Ungaria ș.a., care sînt în cea

mai mare parte inedite și oglindesc lupta poporului nostru pentru făurirea statului unitar național român.

Prin aceste documente răzbate ca un fir roșu justetea cauzei românilor, permanența ideii de Unire la români, semnificația actului de la 1 Decembrie 1918.

În comunicarea *Lupta maselor populare din Transilvania pentru făurirea statului național unitar român, reflectată în documente externe germane*, Eugenia Ciocan, pe baza unor documente de la Ministerul de Externe din Berlin, a prezentat aspecte din activitatea Consiliului Național Român Central și a Consiliilor județene, din lupta mișcării democratice și a socialiștilor români din Ungaria și Transilvania pentru unire și adeziunea la Unire a naționalităților din Transilvania.

În ultima comunicare din programul simpozionului, *Dezvoltarea învățămîntului în Transilvania după Unire*, autoarele, Florica Ranca și Emilia Cohn, au arătat preocuparea Consiliului Dirigent de a introduce o nouă organizare a învățămîntului de toate gradele, de a asigura uniformizarea acestuia pe tot cuprinsul Transilvaniei și de a dezvolta învățămîntul universitar, organizarea Universității fiind apreciată ca o operă originală, revoluționară la care au contribuit profesori de seamă din toate universitățile românești: Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, Dimitrie Gusti, Petru Poni, Gheorghe Marinescu, Victor Babeș, Emil Hațieganu, Onisifor Ghibu, Ioan Lupăș ș.a.

VIORICA HOSTIUC

Simpozionul „Unitatea și continuitatea milenară a poporului român“.

Slobozia, 29 noiembrie 1983

Simpozionul „Unitatea și continuitatea milenară a poporului român“ organizat de Filiala Arhivelor Statului Ialomița și Muzeul județean Ialomița pentru aniversarea a 65 de ani de la făurirea statului național unitar român și-a desfășurat lucrările în ziua de 29 noiembrie 1983, la Casa științei și tehnicii pentru tineret din Slobozia.

Cuvîntul de salut a fost adresat participanților de tovarășul Gh. Tănase prim-secretar al Comitetului județean Ialomița al P.C.R. și tovarășa Suzana Gâdea — președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste. În cuvîntul său, tov. Gh. Tănase a trecut în revistă momentele glorioase din istoria poporului român în care locuitorii județului Ialomița au fost direct implicați. S-a amintit faptul că domnitorul Mihai Viteazul, făuritorul primei uniri, este originar de pe plaiurile ialomițene, iar urmașii acestuia au participat la lupta tuturor românilor pentru a trăi uniți în granițele aceleiași țări, într-un stat unitar și independent.

Simpozionul, arăta tov. Gh. Tănase — manifestare politico-ideologică pentru cunoașterea trecutului istoric al țării, al mișcării muncitorești din România — este și un puternic mijloc de educare patriotică a tineretului, a

maselor largi, de cunoaștere a realizărilor de astăzi, din epoca Ceaușescu, care reprezintă cea mai frumoasă împlinire a dorinței poporului român de a trăi în unitate, libertate, independență, suveranitate și progres.

Realizările materiale ale județului li se adaugă și cele spirituale reflectate în documentele județului, semnificative pentru istoria locală. Județul — sublinia tovarășul Gh. Tănase — și-a îmbogățit zestrea locală cu un nou edificiu de cultură: cel al Filialei ialomițene a Arhivelor Statului. Aici se pot studia documente referitoare la participarea locuitorilor din județ la marile bătălii ale istoriei, la evoluția și dezvoltarea acestei importante ramuri a economiei naționale, agricultură.

Urînd succes lucrărilor simpozionului și transmițînd un călduros salut din partea forului pe care-l reprezintă, a luat cuvîntul tovarășa Suzana Gâdea, președinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste. În caldul său cuvînt, tovarășa Suzana Gâdea a accentuat ideea valorificării plene a documentelor care atestă permanența și continuitatea românilor în spațiul carpațo-danubiano-pontic. Subliniînd deosebita importanță a descoperirilor arheologice care atestă prezența multi-

milenară a locuitorilor pe aceste meleaguri, tovarăşa Suzana Gâdea a trecut în revistă principalele momente ale istoriei româneşti, rolul jucat de ţărânişime de-a lungul vremurilor ca principal factor de existenţă şi rezistenţă a acestui popor greu încercat. Unitatea etnică şi lingvistică s-a manifestat şi pe plan cultural prin circulaţia cărţilor pe toate teritoriile locuite de români, ele ajungând şi pe pământul Bărăganului şi al Dobrogei, constituind în timp argument de necontestat ale permanenţei şi unităţii poporului român. Idealul de unitate naţională desăvârşit pe cîmpia de la Alba Iulia la 1 Decembrie 1918, arăta tov. Suzana Gâdea, îşi trăieşte totala împlinire în progresele înregistrate astăzi de naţiunea română. În continuare, preşedintele Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste şi-a exprimat încrederea că la realizările înregistrate de judeţul Ialomiţa în anii socialismului se va adăuga în viitor un muzeu al agriculturii româneşti, reprezentativ pentru istoria Bărăganului.

În continuare au luat cuvîntul tovarăşul Ionel Gal, directorul general al Arhivelor Statului despre *Ecoul internaţional al Marii Uniri din 1918*, tovarăşul dr. Ion Horaţiu Crişan despre *Dacia — simbol al unităţii tuturor românilor* şi tov. dr. Tancred Bănăţeanu despre *Paleoetnografia şi problema supravieţuirilor etnografice*.

După şedinţa plenară, cei prezenţi au participat la inaugurarea noii clădiri a Filialei Arhivelor Statului judeţul Ialomiţa şi la vizitarea expoziţiei filialei.

Inaugurarea a fost făcută de tovarăşul Gh. Tănase, prim-secretar al Comitetului judeţean Ialomiţa al P.C.R., în prezenţa tovarăşei Suzana Gâdea, preşedinte al Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste, a tovarăşului Nicolae Gârbă, adjunct al ministrului de interne şi secretar al Consiliului Politic, a tovarăşului Ionel Gal, directorul general al Direcţiei Generale a Arhivelor Statului, şi a şefilor filialelor Arhivelor din întreaga ţară.

A fost prezent şi pictorul Mihai Bandac, realizatorul frescei care împodobeste edificiul Filialei.

După inaugurarea şi vizitarea expoziţiei permanente cu tema „Cultura şi istoria judeţului Ialomiţa reflectată în documente şi imagini” lucrările simpozionului au continuat pe secţii, gazde fiind Filiala Arhivelor Statului şi Muzeul judeţean.

În cadrul secţiei „Continuitate şi permanenţă în istoria românilor” al

cărei prezidiu a fost constituit din Ionel Gal, director general al D.G.A.S. şi dr. Panait I. Panait, şef de secţie la Muzeul Municipiului Bucureşti, au susţinut comunicări următorii: Radu Şt. Ciobanu, Universitatea Bucureşti — *Insemnătatea Cîmpiei Române în lupta pentru apărarea independenţei şi unităţii românilor în secolul al XV-lea*; Gheorghe Radu, Filiala Arhivelor Statului Neamţ — *Mărturii documentare din judeţul Neamţ privind actul unirii din 1918*; Petre Vlădila, Filiala Arhivelor Statului Călăraşi — *Noi surse documentare referitoare la activitatea revoluţionară a lui Vasile Lucaciu*; Vasilica Szasz, Filiala Arhivelor Statului Covasna — *Participarea populaţiei din judeţul Covasna la făurirea statului naţional român*; Mihai Gheorghe, Filiala Arhivelor Statului Olt — *Unionistul Constantin Tănase din judeţul Olt — reprezentant de seamă al ţărânimii muncitoare în lupta pentru unire — 1859*; Ioana Burlacu, Direcţia Generală a Arhivelor Statului — *Tricolorul — simbol naţional în contextul luptei pentru desăvârşirea statului naţional unitar român*; Ion Frăţilă, Filiala Arhivelor Statului Hunedoara — *Din lupta muncitorilor hunedoreni pentru emanciparea naţională şi desăvârşirea statului naţional unitar*; Ion Pleşa, Filiala Arhivelor Statului Alba — *Atitudinea armatei române faţă de actul unirii cu Transilvania*; Ioan Popovici, Filiala Arhivelor Statului Bihor — *Contribuţia populaţiei româneşti din Bihor în înfăptuirea Marii Uniri din 1918*; Constantin Brătescu, Filiala Arhivelor Statului Caraş-Severin — *Din lupta pentru unire a organizaţiei comitatense Caraş-Severin a P.N.R. între anii 1881—1918*; Nicolae Nistor, Filiala Arhivelor Statului Sibiu — *Asociaţiunea Astra — purtătoarea idealului de unitate naţională*; Tiberiu Moş, Filiala Arhivelor Statului Timiş — *Informaţii documentare privind conştiinţa de neam şi unitate la românii bănăţeni în secolul al XVIII-lea*; Ioan Ranca, Filiala Arhivelor Statului Tîrgu-Mureş — *Protocoloalele Senatului Militar Central Român din Viena (1918)*; Alexandru Nistor, Filiala Arhivelor Statului Bistriţa-Năsăud — *Mărturii documentare privind Năsăudul în lunile Unirii — noiembrie—decembrie 1918*; Corneliu Tamaş, Filiala Arhivelor Statului Vilcea — *Contribuţii vilcene la desăvârşirea unităţii naţionale*; Dumitru Zaharia, Filiala Arhivelor Statului Bacău — *Rolul şi importanţa Legiunii române din Italia în făurirea statului*

unitar român; Ștefan Hurmuzache, Direcția Generală a Arhivelor Statului — *Două lucrări manuscrise americane privind idealul de unitate națională al românilor*; Marin Stanciu, Filiala Arhivelor Statului Constanța — *Ocupația inamică din 1916—1918 și reinstaurarea administrației românești în Dobrogea*.

În cadrul secției „Tradiție și istorie în agricultura românească” au ținut comunicări: Stela Giosan, Filiala Arhivelor Statului Botoșani — *Mișcări țărănești din județul Botoșani premergătoare războaielor din 1907*; Vasile Căpîlnean, Filiala Arhivelor Statului Maramureș — *Aspecte ale proprietății agrare românești din Transilvania în corespondența lui George Barițiu cu doi conștrați nord-ardeleni*; Virgil Dascălu, Liceul industrial Slobozia — *Reforma agrară din 1921 în județul Ialomița*; Victoria Radu, Școala generală nr. 7 Slobozia — *Manifestări sociale ale țărănimii ialomițene în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*; Venera Tudose, Filiala Arhivelor Statului Buzău — *Nord-estul Bărăganului, centrul unor puternice mișcări și frământări țărănești în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX*; Mihai Cotenescu, Filiala Arhivelor Statului Ialomița — *Mărturii străine privind importanța Cîmpiei Bărăganului pentru agricultura românească*; Constantin Tudor, Filiala Arhivelor Statului Călărași — *Informații documentare despre stațiunea experimentală agricolă a Bărăganului*.

Lucrările secției de „Etnografie” s-au desfășurat în cadrul cabinetului documentar al Muzeului județean, avînd comunicări următorii: Alexandru Nis-

tor, Filiala Arhivelor Statului Bistrița-Năsăud — *Contribuții documentare privind morile de măcinat din actualul județ Bistrița-Năsăud din anii 1720—1721*; Ion Vlăduțiu, Institutul de cercetări etnologice și dialectologice — *Considerații cu privire la tehnicile de semănat la români*; Liviu Mihăilescu, Muzeul județean Brăila — *Caractere generale ale aspectului etnocultural brăilean al zonei de continuitate românească Dunărea de Jos*; Ion Toșa, Muzeul de etnografie Cluj-Napoca — *Contribuții la studiul culturii populare ialomițene la sfîrșitul secolului al XIX-lea*; Georgeta Moraru, Institutul de cercetări etnologice și dialectologice — *Tehnici de obținere a terenurilor agricole în agricultura tradițională românească*; Ion Cherciu, Muzeul județean Vrancea — *Obiceiuri de invocare a ploii din Vrancea*; Constantin Popa, Muzeul Bruckental Sibiu — *Contribuții la cunoașterea păstoritului în Munții Făgărașului*; Paul Pleșa, Muzeul satului și de artă populară — *Din etnografia fîntînilor*; Vasile Vetișanu, Institutul de cercetări etnologice și dialectologice — *Omul și creativitatea în sistemul culturii tradiționale românești*.

Simpozionul a evidențiat bogăția și varietatea informațiilor existente în tezaurul arhivistic național, încărcătura de istorie și civilizație existentă în valorile etnografice românești, dovedind încă o dată necesitatea colaborării tuturor cercetătorilor pentru argumentarea temeinică a istoriei unice și unitare a poporului român.

LIDIA MIHĂILESCU

Colocviul internațional «Relații habsburgo-otomane în secolele XVI—XVIII» (Viena, 26—30 septembrie 1983)

Colocviul Comitetului Internațional de Studii Preotomane și Otomane (CIĒPO), cu tema *Relații habsburgo-otomane în secolele XVI—XVIII* a fost organizat de Institutul de orientalistică al Universității din Viena, cu sprijinul financiar al Ministerului Federal pentru Știință și Cercetare al Austriei.

Au participat istorici-turcologi din 16 țări (Austria, Turcia, S.U.A., Anglia, Franța, R.F. Germania, R.D. Germană, Olanda, Italia, Cehoslovacia, Polonia, România, Iugoslavia, Bulgaria, Ungaria și Liban).

Din țara noastră au participat susținînd comunicări și intervenții Maria

Matilda, Alexandrescu-Dersca Bulgaru și Mihai Maxim; o comunicare a Cristinei Feneșan, trimisă colocviului a fost prezentată auditoriului.

În ciuda faptului că organizarea acestei importante reuniuni turcologice a fost prilejuită de comemorarea tricentenarului despresurării Vienei, în realitate nici una din comunicările prezentate la colocviu nu s-a ocupat în mod expres de asediul Vienei și lucrul este explicabil: pe de o parte, evenimentul este prea bine cunoscut, iar pe de altă parte participanții au dorit să pună în evidență nu momentele de confruntare politico-militară, ci contactele dintre lumea orientală, reprezentată de otomani, și cea europeană, reprezentată de austrieci. Faptul acesta a ieșit în evidență și din tematica celor aproape 10 expoziții organizate cu prilejul aceleiași comemorări.

De remarcat că hărțile prezentate în aceste expoziții, ca și în filmele documentare consacrate aceluiași eveniment, înfățișează Țările Române în culori distincte de ale Imperiului otoman, menționându-se că sînt *Vassalen Staaten* și nu simple provincii ale Porții, ceea ce ne arată că s-a depășit vechea viziune de mare putere a cancelarilor și istoriografiilor aulice de altădată.

La colocviul CIÉPO se poate afirma că practic toate comunicările prezentate au fost axate, cu precădere, pe valorificarea izvoarelor otomane: documente de arhivă, cronici, documente artistice. Unele comunicări au fost consacrate surselor otomane din arhivele europene, ca de pildă: Colin C. Heywood (Londra), *Note on an Arabic Turkish land register (hudud defteri) in the Bavarian State Library*; Hans Georg Majer (München), *Ein Defter des Divan-i Hümayun in Wien: das Şikâyet Defteri des Jahres 1675*; Albo Gallota (Neapole), *Some Ottoman documents of the Venice State Archive concerning Habsburg-Ottoman relations*. Au fost puse în evidență și cu acest prilej, bogăția deosebită a marilor arhive europene, în primul rînd italiene, în documente turcești (arhive spre care ar trebui să se îndrepte și cercetările noastre turcologice), precum și însemnătatea excepțională a *defter*-elor (condicilor) turcești ca izvor pentru studiul istoriei interne a Imperiului otoman și a relațiilor sale cu țările europene, vorbindu-se chiar de o nouă știință auxiliară a turcologiei: *defterologia*. În acest cadru, semnalăm necesitatea studierii de către istoricii români a *defter*-elor privind

pe vlahii balcanici (cum a făcut-o pînă acum, cu excelente rezultate, prof. N. Beldiceanu), căci, iată, unii istorici de peste hotare se servesc acum de această nouă sursă pentru a „demonstra“ că poporul român s-a format în sudul Dunării¹. Studiul actelor de hotărnicie (*hududname* sau *sinurname*) privind unele zone periferice arabe interesează, ca structură, și țările noastre, căci acte cu aceeași denumire (*sinurname*) au fost elaborate și pentru reglementarea frontierelor dintre Imperiul otoman și Țările Române (ca la 1486 și 1552, în cazul Moldovei) și care, prin ele însele, constituie o dovadă clară a existenței ideii de frontieră în raporturile dintre două entități statale distincte. Totodată, ne interesează și actele de atribuire a unor proprietăți particulare-*mülk* (acte numite *mülkname* și *temlikname*), precum și de recunoaștere a unor fundații pioase — *vakif* (actele *vakifname*) cu formule introductive și prevederi asemănătoare cu acelea din actele privind Țările Române în secolul XVIII (*Mefrûz ül-kalem ve maktu' el-kadem* etc.), care recunoșteau răspicat autonomia internă (slobozina — *istiklâliyet*) acestor țări, neamestecul dregătorilor otomani în treburile lor interne. Or, compararea acestor categorii de acte interne otomane, prezentate la colocviu, cu cele destinate Țărilor Române ne duce, cel puțin provizoriu, la presupunerea că în practica otomană de cancelarie formularul pentru Țările Române a fost inspirat de aceste acte interne (elaborate îndeosebi într-o vreme de extindere a proprietăților de tip *mülk* și *vakif* și de creștere a tendințelor de descentralizare), datorită faptului că și unele și altele aveau la bază aceeași idee a respectării privilegiilor de „imunitate“.

O altă serie de comunicări au fost consacrată traducerilor: Jean-Louis Bacqué-Grammont (Paris), *Sur deux lettres de Ferdinand Ier à Ibrahim Paşa*; Barbara Flemming (Leiden), *Aus der Werkstatt der Übersetzer (17 Jahrhundert)*; Hans Jürgen Kornrumpf (Mainz), *Zu den amtlichen Übersetzungen der bosnischen Landesregierung aus dem Osmanischen*. A reieșit, din comunicări și din discuții, necesitatea de a confrunța, pe cît posibil, traducerea cu originalul, căci pot exista uneori diferențe sensi-

¹ T. Halasi-Kun, *The Romanians of Districtus Volahalıs Tverđ*, în *Archivum Ottomanicum*, VI, Peeters-Leuven, 1980, p. 115—146.

bile privind titulatura, stilul etc., chiar dacă nu se afectează prin această conținutul însuși al documentului. Lucrul ar putea fi valabil și pentru documentele din colecția Hurmuzaki, de pildă, pentru tratatele osmano-habsburgice² și osmano-polone (cu articole privind și Țările Române), ale căror variante latine pot fi acum confruntate cu originalele turcești.

Istoria internă, instituțională a Imperiului otoman, pe bază de izvoare de arhivă, prelucrate statistic, a constituit obiectul mai multor comunicări, în special din partea turcologilor americani. Amintim aici numai două dintre ele care au contigenta cu istoria românilor, Caroline Finkel (Iondra), *The Provisioning of the Ottoman Army during the Campaigns of 1593—1606; Insights from Ottoman Archives* și Ronald C. Jennings (Indiana University), *Navies, Trade, Smuggling and Piracy in the Eastern Mediterranean; Cyprus, 1571—1640*.

O suită de comunicări a fost consacrată stăpînirii otomane din teritoriile bulgare, sîrbe, ungare, polone și slovace, anexate de Imperiul otoman, luptei și aspirațiilor de libertate ale popoarelor de aici, în condițiile rivalității de interese și luptelor dintre marile puteri din zonă. Este cazul comunicărilor următoare: Olga Zirojević (Belgrad), *Türkisch-ungarische Kriege, Zusammenstöße und Streifzüge (1459—1526)*; Vanco Boškov (Skopje), *Habsburgisch-osmanische Kriege in der Volkspoesie der Südslawen und der Türken*; Avdo Sućeska (Sarajevo), *Die Verhältnisse in Bosnien nach der Eroberung Sarajevos durch Eugen von Savoyen (nach osmanischen Quellen)*; Rhoads Meurphey (Columbia Univ.), *Serbia during the Ottoman evacuation 1807—1813 according to Rashid of Belgrade*; Ioanna Spisarevska (Sofia), *Die Kriege des Habsburgerreiches mit der osmanischen Türkei (Ende des 16. um im 17. Jahrhundert) und die Befreiungsversuche des bulgarischen Volkes*; Snežka Panova (Institutul bulgar de cercetări istorice din Viena), *Das „Wienerische Diarium“ als Spiegel der*

Beziehungen zwischen Österreich und dem Osmanischen Reich im 18. Jahrhundert; Ferenc Szákaly (Budapesta), *Der Wandel Ungarns in der Türkenzeit*; Zygmunt Abrahamowicz (Cracovia), *Die türkische Herrschaft in Podolien (1672—1699): Die administrative Einteilung des vilâyet-i Kamenice. Die türkischen Militärlehen daselbst (Ein Vorbericht)*; Vojtech Kopčan (Bratislava), *Das Türkenjahr und die Slovakei*.

Numeroase alte comunicări (ale profesorilor Inalcik, Werner, Davison, Skilliter etc.) ar merita să fie semnalate aici, nu numai pentru aportul documentar și interpretativ (din acest punct de vedere, practic toate ar trebui amintite), dar și pentru contigenta lor cu istoria românească într-o formă sau alta. Spațiul însă nu ne îngăduie acest lucru³.

Comunicările românești s-au circumscriș strict tematicii, tratînd: *Les Pays Roumains et les relations Habsbourg-ottomanes dans la seconde moitié du XVI-e siècle* (Mihai Maxim); *Die Bemühungen Siebenbürgens als Friedensvermittler zwischen Habsburg und der Pforte in der Zeit 1605—1627* (Cristina Feneșan) și *Relations entre Habsbourges et Ottomans, 1681—1683* (M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru). Pe baza unor noi documente de arhivă, în special turcești, s-au pus în lumină impactul relațiilor habsburgo-otomane asupra obligațiilor Țărilor Române față de Poartă, dar și asupra poziției lor internaționale, rolul acestora de state-tampon și, uneori, de intermediari între cele două mari imperii rivale — otoman și habsburgic — eforturile perseverente ale factorilor de decizie români de conservare a statului, de autonomie statală și de recîstigarea independenței, unitatea politico-strategică a Moldovei, Țării Românești și Transilvaniei și în viziunea oamenilor de stat și cărturarilor otomani. De remarcat că și istoricul american C. Max Kortepeter de la Universitatea din New York a amintit, în comunicarea sa, de prezența majoritară a românilor în Transilvania în evul mediu ca de „un fapt binecunoscut“. Turcologii români au avut, de asemenea, 9 intervenții pe marginea unor comunicări ale colegilor lor.

² Cf. Anton C. Schaendlinger, *Die Schreiben Süleymâns des Prächtigen an Karl V., Ferdinand I und Maximilian II, aus dem Haus-, Hof- und Staatsarchiv zu Wien*, 1. Transkriptionen und Übersetzungen. 2 Faksimile, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 1983 (unde însă nu se menționează variantele din Hurmuzaki).

³ Semnalarea și comentarea altor comunicări decît cele de față va putea găsi cititorul în prezentarea aceluiași colocvii în *Revue Roumaine d'Histoire* (M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru) și în *Revista de Istorie* (Mihai Maxim).

Colocviul s-a bucurat de atenția și considerația celor mai înalte autorități austriece inclusiv a președintelui țării, cât și din partea ambasadorului turc la Viena.

Al VI-lea Colocviu al Comitetului Internațional de Studii Preotomane și Otomane, prezidat de prof. Robert Mantran (Aix-en-Provence), va fi organizat la Cambridge (3—7 iulie 1984) de către Facultatea de Studii Orientale a celebrei universități și va fi axat pe două teme : I. Imperiul oto-

man : imaginea proprie și imaginea celor din afară ; II. Utilizarea documentelor otomane în cercetările curente. Așadar, pe de o parte, o problemă de imagologie, care câștigă tot mai mult teren în cercetarea istoriografică mondială, pe de altă parte, preocuparea pentru depășirea fazei inițiale, de descriere a documentelor otomane, în favoarea unei prelucrări și integrări moderne în circuitul științific.

MIHAI MAXIM